Akademik Fehim Husković

KONCEPCIJSKI I METODOLOŠKI ZNAČAJ MUZEJA I GALERIJA U ODGOJU I OBRAZOVANJU DJECE I MLADIH

Utjecaj muzejske pedagogije na razvoja djece

Akademician Fehim Husković

CONCEPTUAL AND METHODOLOGICAL SIGNIFICANCE OF MUSEUMS AND GALLERIES IN CHILDREN AND YOUTH UPBRINGING AND EDUCATION

The Impact of Museum Pedagogy on Children's Development

APSTRAKT

U radu se govori o društvenoj ulozi muzeja sa posebnim naglaskom na koncepcijski i metodološki značaj muzeja u odgoju i obrazovanju djece i mladih. Institucija muzeja se posmatra sa aspekta kultne i primarne a ne samo kulturna ustanove, te kao sastavni deo savremenog obrazovnog, pedagoškog, edukativnog i naučnog sistema.

Ključne riječi: *muzej, pedagogija, muzeolog, edukacija, nauka, institucija, djeca, mlad.*

APSTRACT

The paper discusses the social role of museums, with a particular focus on the conceptual and methodological significance of museums in children and youth upbringing and education. The institution of museum is viewed from the aspect of cult and primary, rather than only cultural institution, and as constituent part of the contemporary educational, pedagogical, educational and scientific system.

Key words: *museum, pedagogy, museologist, education, science, institution, children, youth.*

Zemaljski Muzej Bosne i Hercegovine

Muzeji predstavljaju javne ustanove u kojima se čuva, proučava i izlaže materijalna kao i nematerijalna kulturna baština. Društvena uloga muzeja se ostvaruje putem navedenih funkcija očuvanja, proučavanja i prezentacije muzejskih predmeta. Krajem XX vijeka su muzeji, kao bitne ustanove za kulturu, prestali da budu klasični konzervatori kulturne baština i prihvatili su ulogu aktivnih učesnika zajednica u kojima djeluju naglašavajući značaj kontinuiranog učenja u savremenom društvu i fokusirajući se na muzejsku edukaciju. Muzeji su, tako postali obrazovni, vaspitni, promotivni i istraživački centri kulturnog naslijeđa. Pored primarne obaveze prikupljanja, čuvanja, zaštite i prezentiranja muzejskih predmeta, muzeji su prihvatili i obavezu obrazovanja, podučavanja i usmjeravanja djece i odraslih.

Muzejski predmeti mogu biti opći ili enciklopedijski i specijalizirani, među kojima spadaju interdisciplinarni, umjetnički, arheološki, historijski, etnografski, kulturno-antropološki, naučni i tehnički predmeti, na osnovu kojih se određuje i karakter muzeja. Zbog toga muzejska pedagogija predstavlja izuzetno važnu sponu tj. link između muzejskih predmeta i posjetilaca koji žele da ih upoznaju. Time se posjetiocima muzeja omogućuje ostvarenje saznajnih, doživljajnih i psihomotornih interesa i potreba, uz poštovanje društvenih, kulturnih i civilizacijskih dostignuća i prihvaćenih normi.

Da bi muzej bio aktivan to ne podrazumijeva samo sakupljanje predmeta, njihovu obradu i zaštitu građe estetskog i naučno-edukativnog karaktera. U današnjim razmatranjima mnogi muzeji, teže uspostaviti kontakt sa drugim kulturnim i umjetničkim institucijama i drugim subjektima društvenog života, te postići da muzejski predmeti budu transparentni. Nove tehnologije omogućavaju da se muzeji preko vlastitih *web stranica* obraćaju međunarodnoj javnosti, čineći svoje muzejske artefakte dostupnim za sve zainteresirane, odnosno i lincencirajući ih.

Muzeologija i raširene mreže muzeja govore o udjelu edukacijske djelatnosti korisnika od kojih su najčešći posjetioci učenici i studenti. Postupno uvođenje učenika u likovnu kulturu predstavlja potpuno uvođenje učenika i studenata u prostor likovnih i vizuelnih umjetnosti, svijet različitih likovnih djela, što kod djece podstiče likovnu osjetljivost (senzibilitet) potrebnu za recepciju i komunikaciju sa likovnim djelom i njegovom semiotikom, ali i za shvaćanje značenja vizuelno-likovnih poruka koje danas postaju univerzalno komunikacijsko sredstvo.

Pitanje kojoj vrsti institucije pripadaju muzeji je bilo u prošlosti, a i danas jeste otvoreno pitanje: Šta je to što se od muzeja očekuje? Ovi odgovori se nesporno razlikuju u različitim okolinama i kulturama. S obzirom na to da su (muzeji) raspoređeni, ima ih i u selima i gradovima, među kojima su oni manji, veći, skromni, bliski i muzeji prestižnih zajednica. Lokalna tradicijska kultura u nekim regionima još uvijek je živa, dok negdje muzej predstavlja jedino utočište, jedini izvor i način očuvanja kolektivne memorije, estetski arhiv povijesti, arhiv estetiziranih i materilizovanih uspomena, specifičnih i univerzalnih. Na relaciji muzej-posjetilac, pojedinac koji dolazi u posjetu muzejskim postavama, ujedno unosi svoje mentalne pojedinosti i temperament, pri tom se primjećuje da postoje različiti stupnjevi senzibiliziranosti postilaca na muzejske artefatke i informacije, odnosno da određena grupa posjetilaca pažljivije posmatra, doživljava i prihvata izložene eksponate.

Neki od njih zahtijevaju objašnjenje stvaralačkog i muzejskog procesa, drugi se zanimaju za prirodu muzejske kulture, te za savremene oblike muzejske prezentacije i komunikacije (audio-vizuelni vodiči, ekranizirane prezentacije, digitalizirane muzejske sadržaje, dostupnost na socijalnim mrežama i sl). Njihov doprinos općoj kulturi ogleda se u svjesnom i sistematičnom nastojanju da vide eksponate onakve kakvi jesu i da traže objašnjenja za ponuđene (eksponate) i razgovaraju o poruci koju muzej šalje.

Edukativnost muzeja se u stvari, sastoji u izloženosti samih eksponata, pa i raznih predavanja koja se održavaju i koja su u sklopu posjete. Ponuđeni materijal i muzejski performans često se uklapa u nastavne programe i kurikulume za određene predmete, što je od izuzetne važnosti za familijarizaciju i obostrani interes muzeja na jednoj strani, i učenika i studenata na drugoj.

Neke kolekcije muzejskih eksponata posjeduju ne samo veliki obrazovni potencijal, već i izuzetni motivacijski kapacitet, koji senzibilizira mlade ljude za likovnu i vizuelnu ekspresiju svih vrsta i stilova. Neke muzejske kolekcije su finalizirane, ali neke su otvorene za nove dopune, reviziju i redakciju, što indicira dinamičnost muzejskih performansa i daje smisao komunikacije sa njima u novim društvenim okolnostima. Mnoga istraživanja mreža i strukura muzejskih korisnika, (publike, posjetioci) upućuju na zaključak da je neophodno sistematsko i metodično

posmatranje te komparativna analiza svih indicija i podataka u vezi sa socijalnom, obrazovnom, generacijskom i tradicijskom (kulturnom) pripadnošću (identitet) potencijalnih i realnih muzejskih posjetilaca. Na osnovu preciznih podataka prave se profili muzejskih posjetilaca kako bi se ponudili optimalni muzejski programi (kolekcija, klasifikacija, kolekcija artefakata, modusi prezentacije muzejskih objekata, dostupnost, vizuelnost muzeja, indentitet muzeja, njegova prepoznatljivost u odnosu na ostalu muzejsku ponudu i profilaciju (arheološki, etnografski, historijski, antropološki, muzej savremene umjetnosti, vjerski objekti u muzejskoj funkciji, kolekcionarski i dr). Primjenom novih tehnologija, medijsko prisustvo, kulturni događaji, muzeološki kadrovski potencijal, uspostavlja se senzibiliziranost za nove oblike komuniciranja i informiranja potencijalne i realne publike itd. Različitost muzejskih postavki određuju sredine: muzej (muzeolog) je očekivan i logičan sagovornik koji o mnogim temama, manje-više određuje složenost komunikacijskog oblika muzejske prezentacije. Svaka izložba i postavka muzejski komunicira znanjem i drugom formom, u vezi je sa shvatanjem i doživljavanjem umjetnosti. Svako likovno djelo ima u sebi uzročno-posljedičnu povezanost sa vremenom, prostorom i kulturom u kojoj je stvoreno, odnosno vizuelno govori o povijesnim previranjima, društvenim i umjetničkim preokupacijama pojedinih epoha. No, istovremeno likovno djelo nadilazi prostor i vrijeme u kojem je nastalo i pridonosi razvoju čovjekova estetskog i kulturnog senzibiliteta. Poznato je da posjetioci, korisnici nekih izložbi i djela često budu manje ili više informirani, neki su upućeni a neki neupućeni u osnovne postulate koji označavaju i čine izložbu, koju bi trebalo da dožive i da budu njeni prezenteri.

U muzejskoj praksi i muzeološkoj teoriji uvršteni su podaci kojima se ukazuje da posredovana znanja za umjetnost ponekad postaju pogubna, posebno kada publika biva uvučena u praksu, a želi nešto naučiti. Opasnost se može uočiti i kod njihovih saradnika, i utoliko je veća ukoliko su edukativne namjere neprofesionalne, pa čak i onda kada njihov pristup odaje samo jedan vidljiv smisao izložbe. Muzejska pedagogija obuhvata: sakupljanje, čuvanje i istraživanje civilizacijskih, kulturnih i historijskih dobara, njihovu stručnu i naučnu obradu, trajnu zaštitu lokalizacije i dokumentacije, lokaliteta, njihovo neposredno i posredno predstavljanje javnosti, putem stalnih i povremenih izložbi, kao i povremeno objavljivanje podataka o eksponatima koji se nalaze u depoima muzeja. Kada analiziramo prirodu muzeja, potvrđuje se samo njegovo teorijsko objašnjenje i praktično ostvarenje specifičnog, spoznajnog odnosa čovječanstva prema sadašnjosti i historiji postojanja.

U specifičnim savremenim uvjetima, posebno se ističu primarne vrijednosti (substancijalne) i prioritetne funkcije muzeja i ukupne muzejske djelatnosti (muzejski menadžment, marketing, visoko obrazovanje,

multidisciplinarni i multimedijalni projekti). Činjenica je, da je primarna funkcija muzeja, kao njegov komunikacijski udio kroz izložbe, zapravo interpretacija koja se razlikuje kada je u pitanju postavka autentičnih muzejskih predmeta. Opipljivost predmeta, njihovo apstraktno prikazivanje, koje je predstavljeno idejom, uvjet je za simboličke komunikacije, za svakodnevno opstajanje i kulturno dostignuće, gdje se izložba kao prezentacija stavlja u stvaran kontekst, i takva muzejska postavka istovremeno pokazuje, govori i tumači. Onda pojedinac – posmatrač – korisnik postaje svjesan svega onoga što ga okružuje i postaje svjestan značenja koje on smatra važnim. Subjektivni doživljaji svakog pojedinca – posjetioca se integriraju i na taj način učestvuju u kreativnom i kulturnom činu. Izloženi eksponati, posmatrano djelo, su najprivlačniji i služe kao dokaz određenih realiteta, što karekterizira muzejsku postavku kao primarni uvjet na koji muzeologija omogućuje razumijevanje postavljenih predmeta. Jasno je da muzejsaka edukacija teži ka određenim ciljevima, gdje aktivno podučava svojim osobinama u strogom pedagoškom smislu. Formiranje i autentičnost ovih komunikacija su u osnovi stalne mobilnosti muzeja. Cilj muzeja na prvom mjestu jeste njegov edukacijski pristup, koji održava i priprema postavke i nudi pojedincu mogućnost ostvarenja neizbježnih kontakata. Upravo se ovdje radi o vizuelnom doživljaju sa odabranim eksponatima gdje jedna vrsta muzejske komunikacije, koje imaju misaonu i osjećajnu radnju i aktivno učestvuju na pojedinca, na njega ne djeluje u strogom smislu, već se odvija spontano.

Muzejska edukacija se razlikuje od predavanja u razredu, u školi, ona je više kao dobrovoljna, poželjna, ona se javlja kod svakog pojedinca, bez ocjenjivanja ili verifikacije, bez izbora i sklonosti koju sami posjetioci određuju. Dolazak posjetioca u muzej nije ničim uvjetovan, za svaku izložbu po svom izboru sam posjetilac određuje vrijeme i intenzitet interesa i proučavanja. Rad muzeja kao ustanove od nacionalne važnosti jeste povezan sa školama kao vaspitno-obrazovnim ustanovama. Prema tome, neophodna je maksimalna saradnja između muzeja i škola. Saradnja između ovih ustanova razlikuje se kroz veliki broj raznih aktivnosti, sa različitim organizacionim formama. Izloženi muzejski eksponati, uz pravilnu i realnu prezentaciju kustosa i muzejskih pedagoga učenicima, kao članovima jedne organizirane cjeline od strane škola, pružaju mogućnost interaktivnog dijaloškog, komunikativnog i kreativnog učenja. Stvaranje kvalitetnog i trajnog znanja, bitno je za svakog učenika. Uvjeti u kojem se odvija takvo učenje i stjecanje znanja, odnosno muzeji, pružaju veću slobodu i opuštenost i razmišljanju, postavljanju pitanja, donošenju zaključka od jedne svakodnevne učionice. Upravo je to jedan od efekata trajnih i kvalitetnih znanja koja deca stječu kroz edukativne susrete sa umjetničkim djelima i historijskim eksponatima.

U tom smislu, cilj muzejske edukacije je da korisnicima, odnosno posjetiocima muzeja, aktivira maštu, razvije percepciju i omogući da posjetioci dožive sve to na kreativan način. Postojanje muzeja ustvari je postojanje mostova i kreativnih tenzija i stalne potrebe za interpretacijom i očuvanjem predmeta, kao i privlačenjem šire javnosti svojim sadržajem.

Pedagoški aspekt je komuniciranje preko muzeja, jer postoje vrlo različiti muzeji, pa otuda i njihova pedagoška, komunikativna, edukativna važnost, jer sami ti muzeji šalju poruku i uspostavljaju vezu sa svijetom u kojem žive i djeluju. Danas kada smo dio tog savremenog svijeta gdje se komunikacija odvija u savremenom dobu, muzej nije samo prisutan u izložbama već zamjenjuje mnoge načine komuniciranja i posredovanja. Potreba savremenog prevladavanja i kompenziranja, koja su ograničena iz temeljnog muzejskog medija – izložbe, ogleda se u stvaranju publikacije kao oblika muzejske komunikacije. Prednost muzeja je što je on kompletan komunikacijski medij – informativnog, vizuelnog, auditivnog i kombiniranog oblika publikacije.

Iako postoje savremena sredstva za prenos muzeološke građe, njene edukativnosti, pedagoške orijentiranosti, kada pratimo elemente muzejskog rada i muzejske promocije preko kataloga, pa i različitih muzejskih vodiča, shvatamo da postoji niz sredstava orijentacije posjetioca, kao što su: mnogi plakati, reklamni materijal elementarnih muzejskih promoterskih sistema, kao i njegova vizuelna identifikacija. Sami takvi materijali i njihova distribucija, služe kao sredstvo demonstriranja koje koristimo u nastavi kako bismo došli do publikacije muzejskog događaja i zbivanja. Kada govorimo o pedagoškom smislu, govorimo i o cilju i samom nastanku predmeta, njihovom interpretiranju i ostvarivanju zadatih ciljeva. Sve više muzeja danas se odlučuje za elektronsku publikaciju, tako da se na CD-ROM-ovima prikazuju pojedine izložbe za edukaciju djece. To rade na različite načine preko određenih tekstova, videa, animacija, slika i sl.

Osmišljavanje multimedijskog proizvoda ispunjava rast interesa za posjetioce koji tim putem istražuju svijet umjetnosti i upoznaju se s njime. Postojanje određenih obrazaca s multimedijskim sadržajima, koji je pravilno izrađen i funkcionalan interaktivni element kao dokument, pomaže u usvajanju znanja iz određenih oblasti. Međutim, muzejska djelatnost kao baština jednog vremena predstavlja dinamični i privlačni program, okreće se prema mladima i postaje edukativna nadopuna mladih. Ono što karakterizira muzej i njegov rad i ambijent muzeja je nalik na igraonicu kulturnih centara. Njegova multikulturalna i interdisciplinarna važnost se sastoji u raznim projektima koji upravo organizira muzej. Upravo glavni akteri su učesnici koji prezentiraju umjetnikovu poruku, a samim tim i doprinose razumijevanju umjetnikove poruke. Iz aspekta doživljaja kulture, ovo predstavlja

jednu vrstu učenja kroz igru: probuđuje emocije, potiče njihove osjećaje i želju svakog pojedinca, bez razlike da li se radi o djeci ili odraslom čovjeku, jer sve to dovodi do buđenja njegove kreativnosti kao sudionika u toj igri.

U posljednje vrijeme, novina je postojanje tzv. pokretnih muzeja. Slično je i sa izložbama, jer to predstavlja savremeni način komunikacije. Pokretni muzeji daju mogućnost posjetiocima da vode razgovor sa kustosom i saradnicima, mogu u potpunosti opservirati predmete sa opipom, doživjeti sve estetske i likovne strukture osobito kada se radi o skulptorskim djelima. Prezentacija ovih umjetničkih djela za nastavnike, učitelje, također i muzejski personal, muzejska ateljea za kreativni rad, daje koncepcijski dostupan, metodološki i recepcijski atraktivan prikaz nastanka umjetničkog djela.

Konačno, uprkos diverzifikaciji muzejske djelatnosti, nesporno je da je institucija muzeja kultna i primarna ne samo kao kulturna ustanova, nego i kao sastavni dio savremenog obrazovnog, pedagoškog, edukativnog i naučnog sistema.

LITERATURA

LOWENFELD, V., BRITTAIN, W.L, (1975), ***Creative and mental growth***, New York.

SPAJIĆ, V. (1989), ***Vrednovanje likovnog djela***, Školske novine, Zagreb.

IVANIC. R., (1997), ***Likovni govor : Uvod u svet likovne umjetnosti***. Zagreb.

MAYESKY, MARY, 2013. ***Creative Activities for Young Children***, 10th Ed. Belmont, Calif: Wadsworth Cengage Learning.

ANDERSON, T., (2003), ***Art education for life***, International Journal of Art.

KOSTER, J.B (1997) ***Growing artists : Teaching art to young children***, Albany, NY.

TWIGG, D., GARVIS, S.(2010) ***Exploring Art in Early childhood Education***.

Dio stalne postavke u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine

Divanhana u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu